

**ZARZĄDZENIE ZASTĘPCZE
WOJEWODY MAZOWIECKIEGO**
z dnia 9 listopada 2017 r.
w sprawie nadania nazwy ulicy

Na podstawie art. 6 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz. U. poz. 744 oraz z 2017 r. poz. 1389) zarządza się, co następuje:

§ 1. Zmienia się dotychczasową nazwę ulicy położonej w m. st. Warszawie z Hanki Sawickiej na Zofii Kossak-Szczuckiej.

§ 2. Wykonanie zarządzenia powierza się Prezydentowi m. st. Warszawy.

§ 3. Zarządzenie podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego i wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Uzasadnienie

W dniu 2 września 2016 r. weszła w życie ustawa z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 744), zwana dalej „ustawą”. Ustawa została zmieniona ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 1389).

Zgodnie z brzmieniem art. 6 ust. 1 ustawy, obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, w tym dróg, ulic, mostów i placów, upamiętniające osoby, organizacje, wydarzenia lub daty symbolizujące komunizm lub inny ustrój totalitarny lub propagujące taki ustrój w inny sposób, właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego zmienia w terminie 12 miesięcy od dnia jej wejścia w życie. Stosownie do art. 1 ust. 2 ustawy za propagujące komunizm uważa się także nazwy odwołujące się do osób, organizacji, wydarzeń lub dat symbolizujących represyjny, autorytarny i niesuwerenny system władzy w Polsce w latach 1944-1989.

Na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy w przypadku niewykonania obowiązku przez właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego, wojewoda wydaje zarządzenie zastępcze, w którym nadaje nazwę zgodną z art. 1 ustawy w terminie 3 miesięcy od dnia, w którym upłynął termin na podjęcie działań przez organ jednostki samorządu terytorialnego.

Rada m.st. Warszawy nie wykonała ustawowego obowiązku i nie dokonała zmiany nazwy ulicy Hanki Sawickiej. Wojewoda zwrócił się, w trybie art. 6 ust. 3 ustawy, do Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu o wydanie opinii potwierdzającej niezgodność nazwy obowiązującej w dniu wejścia w życie ustawy z art. 1. Na mocy art. 6 ust. 3 w związku z art. 2 ust. 3 ustawy oczekiwanie na opinię wstrzymuje bieg terminu na wydanie zarządzenia zastępczego. Opinia IPN wpłynęła

do organu nadzoru w dniu 9 listopada 2017 r. (pismo z dnia 9 listopada 2017 r. znak: BUW-940-229(2)/17).

W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa Hanka Sawickiej wypełnia normę art. 1 ustawy.

Nazwa ta odnosi się do Hanny Krystyny Szapiro pseud. „Hanka”, znanej powszechnie pod fałszywym nazwiskiem jako Hanka Sawicka, żyjącej w latach 1917–1943, działaczki komunistycznej, od 1943 r. formalnie pierwszej przewodniczącej tzw. Związku Walki Młodych - grupy działaczy komunistycznych propagandowo wykorzystywanych w roli młodzieżowej przybudówki PPR.

Hanna Szapiro urodziła się w Krakowie. Ukończyła Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego w Warszawie w 1935 r., a następnie rozpoczęła studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim. Od 1937 r. pobierała też naukę w prywatnej szkole wyższej Wolnej Wszechnicy Polskiej, na wydziale noszącym nazwę Studium Pracy Społeczno-Oświatowej. W 1935 r. została aktywistką Organizacji Młodzieży Socjalistycznej „Życie”, pozostającej wówczas pod silnymi wpływami nielegalnego Komunistycznego Związku Młodzieży Polski i Komunistycznej Partii Polski. We wrześniu 1939 r. działała w tzw. Robotniczym Komitecie Pomocy Społecznej. W okresie współpracy niemiecko-sowieckiej w latach 1939–1941 związana była z luźnymi stalinowskimi grupkami komunistycznymi w Generalnym Gubernatorstwie, gromadzącymi się wokół konspiracyjnie wydawanych pisemek. Środowiska te nie tworzyły partii, stosując się do decyzji Stalina zakazujących odbudowy rozwiązanej w 1938 r. partii komunistycznej w Polsce.

Zgodnie z wytycznymi Komitetu Wykonawczego Międzynarodówki Komunistycznej (Kominternu) działające na terenie GG środowiska komunistyczne uznawały rozpoczętą w 1939 r. wojnę za „obustronnie imperialistyczną”. Afirmowały włączenie do ZSRS polskich ziem wschodnich z Wilnem, Lwowem i Białymstokiem i likwidację państwa polskiego, uznając to za pierwszy krok na drodze rozszerzenia Związku Sowieckiego i budowy polskiej republiki sowieckiej. Sfałszowane wybory do tzw. Zgromadzeń Ludowych Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy z października 1939 r. i uchwalone przez te ciała akty przystąpienia do republik sowieckich uznawali za ostateczne potwierdzenie przynależności obszarów sięgających po Przemyśl, Brześć, Ostrołękę i Łomżę do sowieckiej Ukrainy i Białorusi. Nie godzili się na krytykę polityki Stalina wobec obywateli RP na ziemiach wschodnich. W tym czasie otwarcie zwalczali władze RP na Obczyźnie oraz konspiracyjne niepodległościowe partie polityczne w podziemiu.

Zgodnie z ówczesną linią polityki stalinowskiej wzywali do tworzenia frontów ludowych, które miały doprowadzić do rewolucji komunistycznej („proletariackiej”) i obalenia „reakcyjnych rządów” w poszczególnych krajach europejskich.

W ramach konspiracji komunistycznej Hanna Szapiro była najpierw związana z organizacją młodzieżową „Spartakus” (założoną przed wojną organizacją radykalnych socjalistów; od 1938 r. przejmowaną przez komunistów). Latem 1940 r. „Spartakus” został rozwiązany. Szapiro przeszła ostatecznie wraz z częścią działaczy „Spartakusa” do innego środowiska komunistycznej konspiracji – tzw. grupy akademickiej. Po ataku Niemiec na Związek Sowiecki to i wszystkie inne środowiska komunistyczne, chcąc aktywnie wspomóc ZSRR, wezwały do natychmiastowej walki przeciw Niemcom. Szapiro współtworzyła wówczas redakcję komunistycznego „Biuletynu Radiowego”, od 24 czerwca 1941 r.

drukującego komunikaty stalinowskiej propagandy, pochodzące z nasłuchu radia moskiewskiego. Od tego czasu środowisko to nazywane było „Biuletynowcami”. Szapiro kierowała kolportażem „Biuletynu Radiowego”.

„Biuletynowcy” podjęli wówczas współpracę i rozmowy z innymi rozdrobnionymi środowiskami stalinowskiej konspiracji, przede wszystkim z Rewolucyjnymi Radami Robotniczo-Chłopskimi (znanymi też jako organizacja „Sierp i Młot”) i Stowarzyszeniem Przyjaciół ZSRR oraz grupą wydającą „Sztandar Wolności”. Finalnie udało się stworzyć nową strukturę organizacyjną pod ostateczną nazwą Związek Walki Wyzwoleńczej ZWW), w którego szeregach znalazła się również Szapiro. W ZWW była także kierowniczką kolportażu pisma „Zwycięzimy”. Zamieszczano tam teksty przede wszystkim gloryfikujące Stalina i walkę Armii Czerwonej o wolność „wszystkich narodów podbitych przez Hitlera” i nawołujące – zgodnie z ówczesnymi hasłami sowieckimi – do natychmiastowej walki zbrojnej.

Podobnie jak inni członkowie ZWW, w styczniu 1942 r. Szapiro formalnie znalazła się w Polskiej Partii Robotniczej, tworzonej w myśl instrukcji Stalina przez przyslaną z Moskwy drogą lotniczą specjalną grupę Marcelego Nowotki. Od jesieni 1942 r. Szapiro była członkinią i kierowniczką „techniki” Komitetu Warszawskiego PPR.

W lutym 1943 r. została redaktorką nowego konspiracyjnego pisemka komunistycznego „Walka Młodych”, co później wylansowano jako tożsame z funkcją przewodniczącej w Związku Walki Młodych (ZWM). Powstanie Związku Walki Młodych PPR ogłosiła w lipcu 1943 r. W latach okupacji niemieckiej ZWM był przede wszystkim formułą propagandową – w gruncie rzeczy nieformalną i nieliczną grupką redagującą od lutego 1943 r. pismo konspiracyjne „Walka Młodych”, skupiającą ludzi jedynie z Warszawy i okolic. Za członków ZWM awansem uznawano część młodszych wiekiem członków bojówek i oddziałów PPR – Gwardii Ludowej i – po zmianie formuł organizacyjnych – Armii Ludowej. Dopiero po zajęciu Polski przez Armię Czerwoną tworzono rzeczywiste struktury ZWM jako organizacji młodzieżowej skupiającej większą liczbę członków, wówczas też ex post wielu działaczy uznawało się także za członków ZWM już od 1943 r.

18 marca 1943 r. Szapiro została śmiertelnie ranna w czasie strzelaniny, oczekując na ściganego przez żandarmerię niemiecką członka PPR Jana Strzeszewskiego „Wiktora”. Zmarła dzień później.

Po wojnie ZWM stał się organizacją masową, aktywnie włączając się w budowę systemu stalinowskiego jako polski odpowiednik sowieckiego Komsomołu.

W PRL Hanna Szapiro (Sawicka) została wykreowana na „pierwszą przewodniczącą ZWM” i – zgodnie z komunistyczną formułą propagandową – bohaterką walk „o wyzwolenie narodowe i społeczne”. Opisu jej działalności w konspiracji pomijano stalinowską ideologię komunistycznego podziemia. Uczyniono z niej jedną z propagandowych ikon komunistycznego ruchu młodzieżowego.

Stosownie do brzmienia art. 1 i 6 ust. 1 ustawy wskazać należy, że podstawowym jej założeniem było skuteczne wyeliminowanie z przestrzeni publicznej nazw propagujących symbole ustrojów totalitarnych, przy poszanowaniu miejsc pochówku, grobów i cmentarzy, a także własności prywatnej. Przedsięwzięcie zmiany nazw jest jednym z elementów polityki historycznej, jako kategorii historii służącej kształtowaniu świadomości historycznej

społeczeństwa, w tym świadomości gospodarczej i terytorialnej oraz wzmocnieniu publicznego dyskursu o przeszłości w kierunku pielęgnowania więzi narodowych niezależnie od bieżącej polityki państwa. Polityka historyczna dotyczy interpretacji faktów, bytów i zdarzeń oraz jest rozpatrywana w kategoriach racji stanu społeczeństwa i narodu, jako element mający charakter długofalowy i stanowiący fundament państwa.

Na mocy art. 6 ust. 2 i 3 ustawy organ nadzoru jest zatem zobligowany do wydania zarządzenia zastępczego dokonującego zmiany nazwy z ulicy Hanki Sawickiej na ulicę Zofii Kossak-Szczuckiej.

Zofia Kossak-Szczucka: co do dokładnej daty jej urodzin istnieją rozbieżności, najczęściej przyjmuje się datę 10 sierpnia 1889 r. Była córką Tadeusza Kossaka, brata bliźniaka znanego malarza Wojciecha Kossaka. Zgodnie z tradycją rodzinną krótko studiowała malarstwo i rysunek. Szybko jednak zaczęła pisać.

W 1917 r. przeżyła na Wołyniu krwawe wystąpienia chłopskie i najazd bolszewicki. Wspomnienia, które spisała i wydała w 1922 r. pod tytułem „Pozoga”, są czytane do dziś, choć przez wiele lat znajdowały się na komunistycznym indeksie. Najbardziej znanym dziełem Kossak-Szczuckiej jest tłumaczony na wiele języków cykl powieściowy „Krzyżowcy”. W latach międzywojennych Kossak-Szczucka, gorliwa katoliczka, przejęła i powielala wiele z antysemitycznych uprzedzeń i haseł. Jej postawa diametralnie zmieniła się w czasie okupacji, w obliczu zbrodni niemieckich na Żydach. Wraz z Wandą Krahełską-Filipowicz stworzyła Komitet Pomocy Społecznej dla Ludności Żydowskiej, działający pod konspiracyjną nazwą Żegota. W sierpniu 1942 r., tuż po rozpoczęciu likwidacji warszawskiego getta i wywózek do krematoriów Treblinki, Kossak opublikowała słynny „Protest”, w którym pisała: *W getcie warszawskim, za murem odcinającym od świata, kilkaset tysięcy skazańców czeka na śmierć.(...) Kto milczy w obliczu mordy - staje się współnikiem mordercy. Kto nie potępia - ten przyzwala. Zabieramy przeto głos my, katolicy-Polacy.* Wezwała Polaków do zajęcia jednoznacznego stanowiska: *Protestujemy, kto z nami tego protestu nie popiera, nie jest katolikiem.* W tej samej broszurce znalazły się też zdania, że Żydzi są i pozostaną wrogami Polski, że nienawidzą Polaków bardziej niż Niemców. Spowodowały one, że do Zofii Kossak-Szczuckiej przyłgnęła opinia „antysemitki, która pomagała Żydom”. Jej postawy bronił i z oskarżeniami o antysemityzm nie zgadzał się Władysław Bartoszewski, a Instytut Yad Vashem przyznał jej pośmiertnie tytuł Sprawiedliwej wśród Narodów Świata.

Za swą działalność pisarka trafiła do Auschwitz, gdzie była więziona w latach 1943-44. Swój pobyt w niemieckim obozie zagłady opisała w książce „Z otchłani”. Z Oświęcimia została przewieziona na Pawiak, skąd została uwolniona dzięki podziemiu. Wzięła udział w Powstaniu Warszawskim.

Po wojnie znalazła się w Anglii. Po powrocie do kraju w 1957 r. pisarka osiadła ponownie w rodzinnych Górkach Wielkich niedaleko Skoczowa. Jako publicystka współpracowała przede wszystkim z prasą katolicką. W 1964 r. podpisała słynny List 34, protest intelektualistów wobec polityki kulturalnej PZPR.

Zmarła 9 kwietnia 1968 r. w Bielsku-Białej, pochowana została na cmentarzu parafialnym w Górkach Wielkich.

Na podstawie art. 5 ustawy pisma oraz postępowania sądowe i administracyjne w sprawach dotyczących ujawnienia w księgach wieczystych oraz uwzględnienia

w rejestrach, ewidencjach i dokumentach urzędowych zmiany nazwy dokonanej na podstawie ustawy są wolne od opłat, zaś zmiana nazwy dokonana na podstawie ustawy nie ma wpływu na ważność dokumentów zawierających nazwę dotychczasową.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego. Termin wejścia w życie zarządzenia, ze względu na ważny interes państwa i przytoczoną wyżej argumentację, dotyczącą podstawowych założeń ustawy, oraz z uwagi na bezczynność Miasta w zakresie zmiany nazwy, czyni zadość zasadom demokratycznego państwa prawnego, o których mowa w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1523).

Jednocześnie, na podstawie art. 6 ust. 4 i art. 3 ust. 4 ustawy w związku z art. 98 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1875), pouczam, że na zarządzenie zastępcze Miastu przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie w terminie 30 dni od dnia doręczenia, wnoszona za pośrednictwem organu, który skarżone zarządzenie wydał.

WOJEWODA MAZOWIECKI

Zdzisław Szipiera

